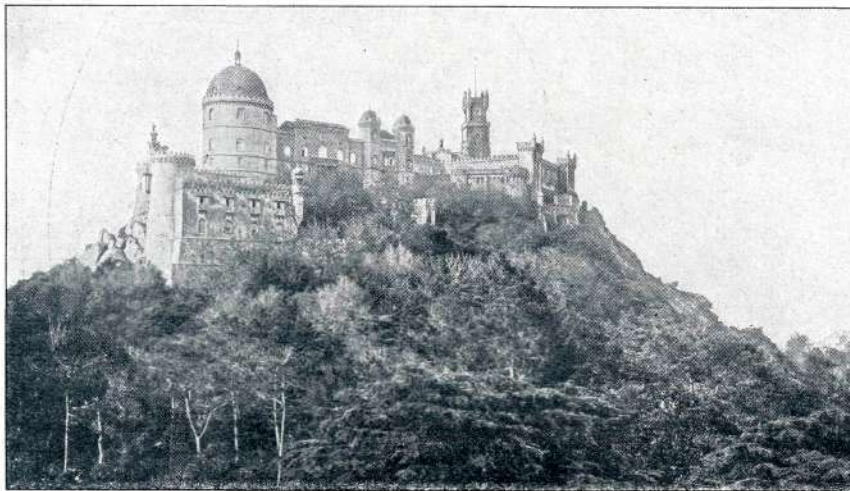

sprejeti v Koledar „Zdravica“ in „Narodna“, ki po obliki nista nič posebnega in po svoji vsebini ne spadata v Mohorjevo družbo. Otrpljenje možganskih celic vsled zaužitega alkohola pač ni predmet za pesnitev, tudi ako se med ljudstvom opeva. To je nekaj nemoralnega in nenaravnega, ravnotako kakor bi bilo omamljeno z opijem ali makom. V poezijo to ne spada.

Fr. Neubauer je priobčil več pesmic nabožne vsebine, ki se prav prijetno čitajo. V pesmi „Slepec“ se spominja svojega Srema, katerega je že tolikokrat in tako toplo opeval. „Jesenski večer“ spominja na Gregorčiča, isto velja tudi o „Jesenske vode“ in „Pomlad“. Čitajo se jako prijetno in imajo v sebi mnogo čustva. „Sodnik — plačnik“ je zbirka deseterih sonetov, ki imajo sicer lepe misli, a tečejo nekako trdo.

Iv. Pregelj je priobčil povest v verzih „Jurko pastirček“, kjer se razodevajo vse značilne poteze Pregeljeve poezije.

GRAD CINTRA, LETOVIŠČE PORTUGALSKEGA KRALJA, BIVŠI SAMOSTAN

Oglasil se je tudi stari znanec „Dom in Svetov“, že davno onemeli A. Hribar in priobčil neko Marijino pesem, ki je preprosta v svoji obliki in globoko čuteča, dasiravno popolnoma brez vseh rafiniranosti naše sedanje struje.

Povest je zastopana v Koledarju nekoliko manj, kot smo bili navajeni. Morda bi bilo dobro, ako bi se dodala tudi ena nekoliko večja povest. Iv. Pregelj si je izbral za predmet bratovsko ljubezen. To je pod literarnim ozirom najboljšo delo v letošnjem Koledarju. Pisatelj deluje z jako preprostimi sredstvi. Nič velikega v vsebini in nobenega zunanjskega nakitja v obliki. Ne rabi nobenih mogočnih besed in pesniških opisovanj. Pripoveduje tilho in mirno, kakor da bi se ljudje pogovarjali za pečjo v zimskem večeru. In ravno s to preprostostjo učinkuje on najsilneje.

Ivan Česnik je priobčil črtico „Kazen“; sliko „Ogljar Luka“ in pa humoresko „Tomaž Klinar“. „Ogljar Luka“ je krepka, samonikla postava, vzeta neposredno iz našega ljudskega življenja. Beseda in slog sta primerna vsebini. Skoraj čutimo ob tem pripove-

dovanju vonj temnega gozda in življenje divje in svobodne prirode. Manj ugaja humoreska „Tomaž Klinar“.

Baloh je priobčil povest „Soseda“, ki sicer nima posebnega umetniškega pomena, a se bo rada čitala med ljudstvom. Ks. Meško je pa napisal kratko povest „Sv. Juri“, prepojeno z žarki kipeče poezije in cvetovi bujnega življenja.

Srečen je letošnji Koledar s potopisi. Naše ljudstvo čita jako rado potopise, samo da so pisani v primerni obliki. F. Mulec je popisal svoj izlet v Benetke. Popis ima glavno napako, da je prekratek in prepovršen. Naj bi si pisatelj vzel nekoliko več časa in truda in nam opisal svoj izlet bolj obširno in natančno. Slog je jako primeren za naše ljudstvo.

Pred desetletji so nam opisavali naši književniki izlet iz Ljubljane v Šiško in iz Ljubljane v Litijo. Sedaj segamo brez primere dalje, imamo že opis potovanja na severni tečaj in v letošnjem Koledarju nam je podal J. Beličan novo izvirnost s popisovanjem kanarskih otokov.

Zgodovinska spisa sta J. Steklasov: „Nikolaj Šubić Zrinjski, sigetski junak“ in „Boj granicarjev na Liki l. 1809.“

Primeroma jako mnogo ima letošnji Koledar životopisov. Poleg našega nepozabnega Antona Medveda, katerega je popisal Ks. Meško, imamo dr. Luegerja in barona Helferta, dr. Ljudevita Gaja in vrlega koroškega župana Miklavčiča ter župnika Podboja. Seveda nimajo ti životopisi skoraj nobene znanstvene vrednosti, ampak so le informacijskega pomena.

Iz narodnega gospodarstva je članek: „Kako je Zdravljic kunce ali domače zajce gojiti učil?“ Iz cerkvenega življenja je članek: „Apostolstvo sv. Cirila in Metoda“, spisal F. G.

Zamudil sem se nekoliko dalje pri Koledarju radi velikega pomena, ki ga imajo Mohorjeve knjige sploh, zlasti pa Koledar, za naše ljudstvo. Koledarju je zlasti treba obrniti vso pozornost, ker izmed Mohorjevih knjig se ne vzame nobena tolikokrat v roko in toliko ne čita, kot on. Letošnji Koledar bo gotovo dobro sprejet.

Dr. Josip Gruden: **Zgodovina slovenskega naroda**. I. zvezek.

S tem zvezkom se je Mohorjeva družba lotila važnega in pomenljivega podjetja. Poznavanje zgodovine lastnega naroda je podlaga narodne samozavednosti. K mogočnemu probujenju slovanskih narodov in oživljenju slovanske vzajemnosti so največ pripomogli učeni slavisti, kakor Šafařík, Hanka, Palacký in drugi s svojimi zgodovinskimi spisi. Palackejeva zgodovina češkega naroda je prešla narodu češkemu v kri in iz tega se je porodila mogočna narodna zavednost Čehov. Poljaki črpljejo vse svoje sile iz svoje slavne preteklosti in delujejo z vsemi silami na to, da se poznavanje preteklosti poljskega

naroda razširi vedno bolj in prešine vsako poljsko dušo. Znano je, kako globoko je med Hrvati in Srbi ljubezen do preteklosti svojega naroda vrezana v duše prebivalcev.

Tudi pri nas ne bo imela narodna zavednost nikdar trdne podlage, ako ne bo oprta na zgodovinsko podlago. Ljudstvo čita rado zgodovinske spise, samo da se mu predstavijo na primeren način. Mohorjeva družba bi imela krasno nalogo, da bi nam izdala obširno in lepo opremljeno zgodovino slovenskega naroda, ki bi se čitala v vsaki rodbini in prevzela naše narodne duše. Žali Bog, da prvi zvezek zgodovine slovenskega naroda ne odgovarja popolnoma idealu takega dela. Zdi se, da Mohorjeva družba, oziroma njen odbor ni v popolnem obsegu spoznal važnosti takega dela.

Predvsem je velika škoda, da se bo izdavanje zgodovine slovenskega naroda za eno leto pretrgalo. Želeti bi bilo pa tudi, da bi se temu delu posvetila posebna skrb in da bi se tukaj ne štedilo in ne računalo s stroški. Knjiga bi morala biti obsežnejša, kakor izgleda po prvem zvezku, in imeti bi morala lepšo zunanjo obliko.

Prvi zvezek obravnava na 128 straneh zgodovino slovenskega naroda od najstarejših časov do XII. stoletja. Ta obseg je očitno pretesen in na tako majhnem številu strani se ne more opisati tako velik oddelek naše preteklosti na način, ki bi bil poljuden in bi segel narodu v dušo. Pisatelj je bil menda preveč omejen s prostorom in je radi tega izkušal povedati kolikor mogoče veliko s kolikor mogoče malo besedami. Tako je nastal način pripovedovanja, ki je sicer zanimiv in poučen, toda bo bolj služil dijaštvu in srednjemu izobraženstvu kakor pa širokim slojem. Svojega idealnega namena taka zgodovina ne bo dosegla.

Prvi oddelek, ki obravnava predzgodovinsko in rimsko dobo naše domovine, je preveč skrčen in kratkobeseden. Take reči bi se morale opisati pač bolj obširno, ako hočemo da jih bo ljudstvo bralo in uživalo. Potem manjka oddelek: Slovenci v zvezi z ostalimi Slovani, kjer bi se obravnavala vprašanja o prvotni domovini Slovanov, njihov jezik, življenje in navade in njihova zgodovina do preselitve Slovencev v svojo sedanjo domovino. Vsa ta vprašanja so stisnjena in omenjena samo semtertja v drugih poglavjih.

Prihod in naselitev Slovencev se obravnava obširneje, dasiravno bi bilo želeti, da bi bilo še bolj obširno in poljudno. Najlepša so poglavja o samostanih, o verskih in cerkvenih razmerah, o gradovih itd.

Napaka celega zvezka, ki bo v znatni meri preprečevala njegov uspeh, tiči po mojem mnenju v tem,

da je bilo preveliko zgodovinskega gradiva stlačenega na premajhen prostor. Za ljudstvo bi bilo pa nasprotno treba pisati z ono epično širokostjo. Raditega dela prvi zvezek Zgodovine slovenskega naroda bolj vtis neke vestne kompilacije, sestavljene od izkušenega profesorja dijakom in drugim izobraženejšim osebam v ponavljanje in pregled.

Vsebinski sami se da le malo oporekati in le v malo točkah moremo biti drugačnega mnenja. Predvsem se opisuje življenje starih Slovanov nekoliko preveč idilično. Po mojem mnenju nikakor niso bili tako miren in poljedelski narod in tudi o njihovem demo-

JAVNA VZPENJAČA V LIZBONI, S KATERE SO DALI REVOLUCIONARJI ZNAMENJE MORNARJEM, DA STRELJAJO NA KRALJEVO PALAČO

kratiškem javnem ustroju ne vemo iz zgodovine pravzaprav ničesar. Že okrog leta 558. se imenuje neki Mezamir, sin Idarizijev in brat Kelegastov, kot ugleden in vpliven mož med Anti. Iz tega moremo sklepati, da so imeli Anti že takrat neke vste dedno oblast. Takoj, ko srečamo v zgodovini Slovane, najdemo pri njih mogočne glavne načelnike in neke vrste aristokracijo. Nestor piše izrečno, da so pred ustanovitvijo ruske države nad posameznimi plemeni vladali knezi. Imenuje se celo Derevljanski knez Mal za časa Igorja, starega očeta Vladimirja Velikega. Tudi pri Slovencih je morala biti kneževa oblast v gotovem pomenu dedna, kakor moremo sklepati iz

knezov Boruta, Gorazda in Hotomira. Med Hrvati in Srbi najdemo, zlasti v Bosni, široko razvit fevdalen sistem, ki je moral imeti svojo podlago že v jako starih časih. Teorija o demokratiškem, skoraj anarhističnem življenju starih Slovanov se da torej težko zagovarjati.

Ravnotako je tudi netočno označiti Slovane kot predvsem poljedelski narod. Ruska plemena so do enajstega stoletja in še dalje plačevala davke predvsem v kožuhovinah, medu in sužnjih, in te stvari so se predvsem izvažale po Dnjepru v Carigrad. In vendar so imela ruska plemena najlepšo priliko za poljedelstvo. Slovani so se pač živili, kakor so se mogli. Če je bila prilika za rop, so ropali, ako je bilo prostora dovolj, so se preživljali z lovom, kjer pa ni bilo drugače, so orali zemljo.

Teorija o slovanskih zadrugah še ni posebno podprta. Brez dvoma je vplival na razvoj ruskega „mira“ in srbske zadruge tatarski in turški davčni sistem. V koliko je bilo pri starih Slovanih razvito zadržno življenje in v koliko se je razvilo pozneje pod tujimi vplivi, ne moremo dognati.

Mitologija starih Slovanov je skoraj popolnoma neznana. O južnih Slovanih vemo samo, da so častili boga Peruna in neka bitja, katera bi mi sedaj imenovali vile. Rusi so častili tudi Peruna, imeli so mnogoštevilne čarovnike, zvane volhove, verovali so v volkodlake. Veliko več pa tudi o njihovem verovanju ne vemo, ako ne vpoštevamo „Slovo o polku Igorjevem“, o katerem se ne morem prepričati, da bi bil pristen. Več podatkov imamo o mitologiji polabskih Slovanov, toda ne vemo, če so njihovi bogovi bili prenešeni še iz prvotne domovine Slovanov in so bili lastni tudi drugim Slovanom, ali pa so nastali med polabskimi Slovani šele v poznejših časih. Brez dvoma ni bila mitologija starih Slovanov nič trdnega in določenega, vkljenenega v gotove povesti in formule, ampak bila je meglena in nedoločna, ker se je izpreminjala in razvijala po raznih krajih in v različnih časih. Tudi duhovniškega stanu Slovani niso imeli in nobenih določenih verskih obredov. Imeli so samo gotovo število vraž, ki so bile po raznih krajih različne. Radi tega tudi ni imelo poganstvo starih Slovanov nobene odporne sile proti krščanstvu. L. L.

Glasba.

Odmevi naših gajev. II. zvezek: Slovenske narodne pesmi. Priredil Marko Bajuk. V Ljubljani, 1910. Založila „Katoliška Bukvarna“. — G. prof. Marko Bajuk je znan kot marljiv nabiralec naših narodnih pesmi in kot spreten harmonizator. Dva zvezka od njega nabranih in četverglasno postavljenih slovenskih narodnih pesmi je izdala „Glasbena Matica“, I. zvezek „Odmevov“ je založilo in izdalo Slovensko glasbeno društvo „Ljubljana“, II. zvezek „Odmevov“ pa je pred kratkim izšel v založništvu „Katoliške Bukvarne“. V prvih dveh od „Glasbene Matice“ izdanih zvezkih so bile narodne pesmi preprosto harmonizirane za moški in deloma za mešani zbor; v „Odmevih“ pa je pričel g. Bajuk prirejati narodne pesmi nekoliko drugače: tako namreč, da je najprej harmoniziral pesem za zbor, potem pa pridedal zboru še en nov glas kot samospev. In tudi v tem pogledu dobimo pri njem različen aranžma. Včasih začneta zbor in samospev obenem, nekoliokrat začne samospev pred zborom, v zgoraj imenovanem II. zvezku „Odmevov“ pa prične samospev največkrat za zborom.

Kateri način teh različnih prirejanj narodnih pesmi je bolj primeren, to je težko reči. Gotovo je to, da narodna pesem, lepo, okusno, naravno, to je ne preveč pretirano in prisiljeno prirejena za več glasov, naredi na poslušalce že sama jako dober vtis, in je potemtakem vsaka, obenem kot samostojen glas nastopajoča in preveč v ospredje tiščeča nova, tuja melodija odveč. Da pa semtertja taka nova melodija, ki jo eventualno pridenemo zboru, nekako poživi vso skladbo in ji zlasti vsled novega glasu dobljene polnejše in krepkejše harmonije lahko pripomorejo do večjega efekta, to je istotako res.

O Bajukovih prireditvah narodnih pesmi z nanovo uvedenimi samospeli žal ne morem trditi, da bi bile vsled istih postale absolutno in vseskozi boljše. Nikakor

ne. Večinoma in zlasti v II. zvezku „Odmevov“ trpe narodne pesmi vsled samospelov in le nekatere se lepo družijo z novimi melodijami. K boljšim prireditvam prištevam zlasti fiste, pri katerih pričneta zbor in samospev hkrati, oziroma kadar prične samospev nekoliko prej. Kadar pa nastopi samospev za zborom, nahajamo v tem zvezku kar povrsti razne hibe in nedostatke, bodisi v melodičnem, ritmičnem in največkrat še v harmoničnem oziru.

Pri prireditvah te vrste pridejo v poštev trije momenti: 1. harmonizacija narodne pesmi (zbor), 2. samospev in 3. spojitev obojega. Harmonizacije narodnih pesmi — same zase brez samospelov — so v tem zvezku prav čedne. Harmonije si sledijo čisto naravno in ves glasbeni stavek teče gladko. Kot manj zadovoljivi mesti omenjam: predzadnji takt 5. zbora na str. 18., kjer je napačna podvojitev septime, in prvi, oziroma peti takt 10. zbora, kjer je zveza nepopolnega septakorda (3. osminka) in subdominantnega trizvoka (4. osminka) nenaravna. To mesto bi bilo boljše nadomestiti s sledečim popravkom v altih:

Tudi bi bilo pri istem zboru na str. 35. za drugi alt primernejše takole postopanje:

(1. sistem, 1. in 2. takt.)

Samospevi sami kot taki so vobče tudi dobro delani; opirajo se večinoma na narodno pesem in črpajo iz nje motive, dostikrat jo v začetku kar imitirajo.